

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

УДК 332.14

Базецька Г.І.

Харківська національна академія міського господарства

**ВИКОРИСТАННЯ БАЛЬНО-РЕЙТИНГОВОЇ ОЦІНКИ ВПЛИВУ
СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ЧИННИКІВ В ПРОЦЕСІ ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ
ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ**

У публікації розглянуто систему чинників, що мають соціокультурну спрямованість, яка впливає на рівень економічного розвитку регіону. Запропоновано систему бально-рейтингової оцінки впливу соціокультурних факторів на рівень економічного розвитку регіону.

Ключові слова: соціокультурні фактори, економічний розвиток регіону, система бально-рейтингової оцінки, мотивація.

Н. Bazetska

**USE THE MARK-RATING IMPACT ASSESSMENT
SOCIOCULTURAL FACTORS IN THE PROCESS CERTAIN LEVEL OF
ECONOMIC REGIONAL DEVELOPMENT REA**

The article we consider a system of factors that are socio-cultural orientation, which influences the level of economic development. The system of point-rated evaluation of the impact of sociocultural factors on the level of economic development.

Keywords: socio-cultural factors, economic development in the region, the system point-rated, motivation.

Базецкая А.И.

**ИСПОЛЬЗОВАНИЕ БАЛЬНО-РЕЙТИНГОВОЙ ОЦЕНКИ ВЛИЯНИЯ
СОЦИОКУЛЬТУРНЫХ ФАКТОРОВ В ПРОЦЕССЕ ОПРЕДЕЛЕНИЯ УРОВНЯ
ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ РЕГИОНА**

В публикации рассмотрена система факторов, имеющих социокультурную направленность, которая оказывает влияние на уровень экономического развития региона. Предложена система бально-рейтинговой оценки влияния социокультурных факторов на уровень экономического развития региона.

Ключевые слова: социокультурные факторы, экономическое развитие региона, система бально-рейтинговой оценки, мотивация.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. В даний час рейтингова оцінка сама по собі не є чимось новим при проведенні аналізу та оцінки того чи іншого об'єкта. Особливо це характерно для регіональної економіки. Однак слід зазначити, що рейтингова оцінка проводиться в основному по різним економічним складовим життя суспільства. Так, проводяться рейтингові оцінки в основі інтегрального рівня кредитоспроможності регіону, його інноваційного розвитку (потенціалу), також використовуються різні рейтингові оцінки при цільовому порівнянні різних підприємств галузі та / або регіону і т.д. Побудова рейтингу впливу соціокультурних факторів на рівень економічного розвитку регіону не здійснювалося. Найчастіше фактори соціокультурного розвитку розглядаються і аналізуються для виявлення тенденцій у розвитку соціокультурної сфери, а також у взаємозв'язку з географічним положенням регіону. Вплив цих факторів на економічну сторону життя територій не виключається, приймається до уваги, але не розглядається їхній прямий зв'язок з економікою як країни в цілому, так і регіону зокрема. Тому в даній роботі нами буде проведена спроба побудови системи оцінки впливу факторів соціокультурної спрямованості на рівень економічного розвитку регіону.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Оцінка рівня економічного розвитку регіону проводиться досить часто, однак в цих цілях використовуються такі показники розвитку, як рівень зайнятості, народжуваність, смертність, інвестиційна привабливість, природно-ресурсний потенціал, валовий регіональний продукт. Крім того, 09 липня 2011 р. на засіданні КМУ було прийнято постанову № 650 «Про запровадження проведення оцінки результатів діяльності Ради міністрів АРК, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій». За допомогою методики, представленій в цій постанові, за оцінкою діяльності областей буде проводитися ранжування (визначення рейтингових місць) у розвитку адміністративних одиниць [1]. Раніше оцінювалося соціально-економічний розвиток, в даний час акцент передбачається надавати на оцінку результатів роботи керівників регіонів. Нова методика передбачає використання 81 показника за 10 основними базовими напрямками: економічний розвиток; інвестиційна, наукова та інноваційна діяльність; держфінанси: підтримка бізнесу; споживчий ринок; населення та ринок праці; житлово-комунальне господарство, освіта і охорону здоров'я, рівень злочинності; екологія. Соціокультурна сфера, яка нас цікавить найбільш, розглядається, в основному, в економічному аспекті. Наприклад, розраховується питома вага сімей, які отримують субсидії для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, середній розмір призначених субсидій і т.д. Нами ж пропонується система оцінки рівня економічного розвитку регіону на основі показників більше соціального характеру, тобто на основі аналізу впливу соціокультурних факторів на розвиток регіону в економічному аспекті. Ми вважаємо, що вплив соціальної складової є визначальним у розвитку регіонів, так як соціум - основа економічного розвитку.

Ціль статті. Побудова системи бально-рейтингової оцінки рівня економічного розвитку регіону, заснованої на оцінці впливу на даний показник різних соціокультурних факторів.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Незалежно від того, розглядаємо ми як центральну ланку системи факторів впливу на рівень економічного розвитку регіону (Рерр) саме населення або соціальні фактори, що впливають на нього, стає необхідним побудова системи оцінки, здатної описати ступінь впливу (і сам факт впливу) групи факторів на результуючий показник (Рерр).

Соціокультурна підсистема є частиною узагальненої структури регіону, до якої також включені населення, природно-ресурсний потенціал і економічна підсистема. Так як дані підсистеми є частиною однієї системи (регіону), то можна говорити про їх взаємозв'язок та взаємозалежність. Зміни в одній з підсистем обов'язково приведуть до змін в одній, декількох або ж усіх підсистемах системи «регіон». Як відзначають Бондаренко А.В. і Вакуленко Н.В., аналіз економічного аспекту розвитку регіону неможливо проводити без врахування впливу і взаємозв'язків всіх його підсистем. Вони також відзначають, що соціокультурна підсистема включає в себе етнічний склад і особливості релігійного життя регіону, народних і мовних традицій і т.д. Ця підсистема в сукупності з населенням та розселенням утворює підгрупу соціально-демографічних чинників. Сильний вплив цієї групи буде спостерігатися в регіонах зі структурою населення, що характеризується національними та історичними традиціями, що відрізняються від традицій інших регіонів. Крім того, автори відзначають, що, з одного боку, населення робить істотний вплив на формування і розвиток економічної системи, від структури населення залежать обсяги невиробничого споживання, накопичення потужностей і види виробництв, обсяги витрачених природних і енергетичних ресурсів. З іншого боку, економічна підсистема використовує населення як трудовий ресурс, забезпечуючи зайнятість у регіоні. У такому випадку даний взаємозв'язок буде відображатися показниками доходу і виробництва валового регіонального продукту на душу населення, а також рівень споживання [2].

Представимо схему впливу чинників зовнішнього середовища на процес досягнення певного рівня економічного розвитку регіону, тому що нам необхідно більш детально представити і описати ті фактори, які будуть впливати і на ситуацію, що складається на певній

території, і на населення (індивідів), що реагує дією на дану ситуацію залежно від культурних традицій і національної свідомості (рис. 1).

Неможливо чітко визначити, які з факторів впливу на людину при прийнятті будь-якого рішення щодо праці є чинниками першого, другого або ж n -го порядку. Незважаючи на типову для нації поведінку, яка спостерігається, (або ж властиві нації риси - пунктуальність, соціальна свідомість, активність і т.д.), неможливо все працездатне населення, що є головним виробником ВВП країни, оцінити з однакових позицій, тому що все однієї мотиваційний тип одної людини буде відрізнятися від мотиваційного типу іншої, навіть якщо взяти до уваги однакове середовище їх проживання.

Наведена схема дає можливість побудови системи бально-рейтингової оцінки рівня економічного розвитку регіону. Факторами даної моделі виберемо наступні:

- 1) соціальне положення (СоцП);
- 2) сімейний стан (СімС);
- 3) рівень доходів (РД);
- 4) політична ситуація в країні (ПС);
- 5) рівень безробіття (РБ).

Дані фактори обрані нами тому, що вони піддаються обчисленню. Охарактеризуємо показники, що дають можливість розрахувати значення вибраних факторів:

- 1) соціальний стан характеризують дані про кількість зайнятих у країні, кількість випускників ВНЗ та кількості учнів у них;
- 2) сімейний стан характеризують дані про кількість зареєстрованих шлюбів, розлучень загальної чисельності населення в регіоні;
- 3) рівень доходів характеризують дані про середню зарплату як в цілому по регіону, так і по окремих галузях економіки, а також дані про виплату пенсій та різного роду допомог;
- 4) політичну ситуацію в країні можна оцінити двома методами: перший метод - підрахунок кількості партій в країні і кількості громадських мітингів проти чинної влади (чим менше партій і кількість виступів громадськості, тим стабільніша політична ситуація в країні), другий метод - проведення соціального опитування (підрахунок балів за визначені коло питань, що характеризують політичну ситуацію в країні). Крім того, нижче буде запропонована методика оцінки цього фактору за допомогою 16 факторів;
- 5) рівень безробіття - показник, представлений в статистичних збірниках опублікованих Держкомстатом України.

Інші фактори можливо оцінити тільки за допомогою проведення соціопитувань виявлення культурних та національних тенденцій розвитку.

Зазначимо, що соціальний статус впливає на фізіологію мозку людини та його функціонування. Подібні результати були виявлені на індивідуальному і груповому рівні історії людства [3, с. 109]. У даній роботі передбачається, що так звані соціокультурні фактори мають таку ж сильну дію на рівень економічного розвитку регіону, як загальноприйняті економічні чинники. У свою чергу ключовим елементом даної моделі є розглядати людину та / або сукупність людей (націю), різні параметри функціонування якої будуть мати значний вплив на економічні параметри системи. Отже, від того, як поведе себе даний ключовий елемент, залежатиме те, яким чином і з якою ефективністю буде функціонувати система (в даному випадку - регіон). Таким чином, можна говорити про те, що всі вибрані фактори моделі є параметрами ключового елемента.

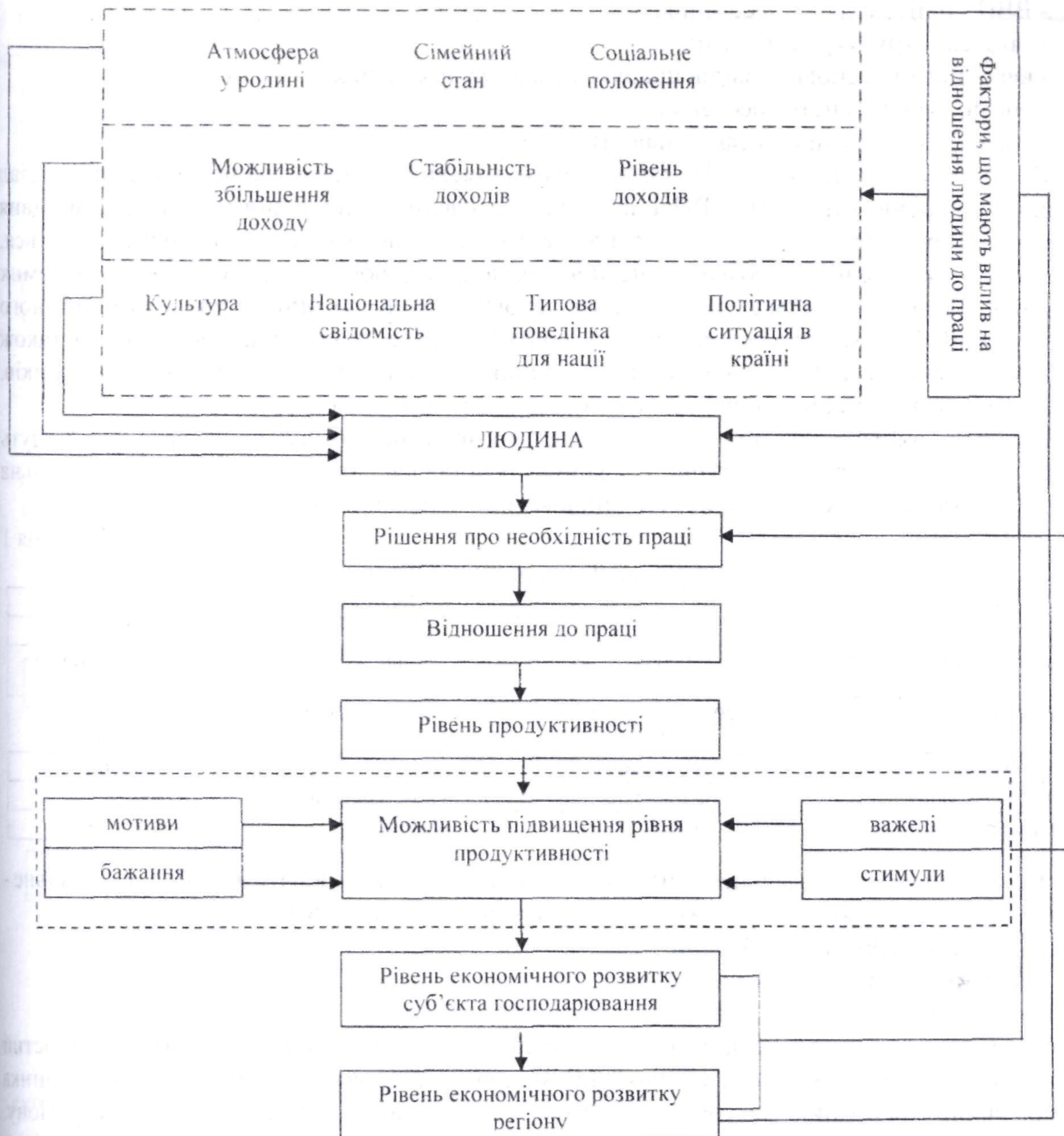

Рис. 1. Схема впливу факторів зовнішнього середовища на процес досягнення певного рівня економічного розвитку регіону

Система бально-рейтингової оцінки економічного розвитку регіону з точки зору впливу соціокультурних факторів буде мати вигляд:

$$Рерр = СоцП * СімС * РД * ПС * РБ,$$

де Рерр - рівень економічного розвитку регіону.

Слід підкреслити, що рівень економічного розвитку країни - це поняття історичне. Кожен етап розвитку національної економіки та світового співтовариства в цілому вносить ті чи інші зміни до складу його основних показників.

Різноманітність історичних і географічних умов існування та розвитку різних країн, поєднання матеріальних і фінансових ресурсів, якими вона володіє, не дозволяють оцінити рівень їх економічного розвитку якимось одним показником. Для цього існує ціла система показників, серед яких виділяються, перш за все, наступні:

- загальний обсяг реального ВВП;

- ВВП / ВВП на душу населення;
- галузева структура економіки;
- виробництво основних видів продукції на душу населення;
- рівень і якість життя населення;
- показники економічної ефективності.

Якщо обсяг реального ВВП характеризує головним чином економічний потенціал країни, то виробництво ВВП і ВВП на душу населення є провідним показником рівня економічного розвитку. Однак, як правило, комплексні показники не використовуються, тобто рівень економічного розвитку певного регіону оцінюється за сукупністю окремих показників. Крім того, в даний час не існує такого підходу до оцінки рівня економічного розвитку, який би враховував в основному соціальні, а не економічні показники, а також розглядав їх комплексний вплив. Саме з цієї причини нами вибрані описані п'ять показників, і в подальшому, використовуючи їх за основу, ми розробимо методику їх оцінки.

Розіб'ємо вибрані фактори на елементи і розробимо шкалу, за якою вони будуть оцінені. Так, пропонується наступна градація, представлена на рис. 2, а також трибальна шкала, за якою описані елементи будуть оцінюватися таким чином (табл. 1).

Таблиця 1

Бальна шкала оцінки факторів

Показники	Бали		
	1	2	3
соціальний стан	робочі	керівники	фахівці і службовці
сімейний стан	розлучений (-а)	одружений (заміжня)	не одружений (не заміжня)
рівень доходів	низький	високий	середній
політична ситуація	нестабільна	умовно-стабільна	стабільна
рівень безробіття	високий	середній	низький

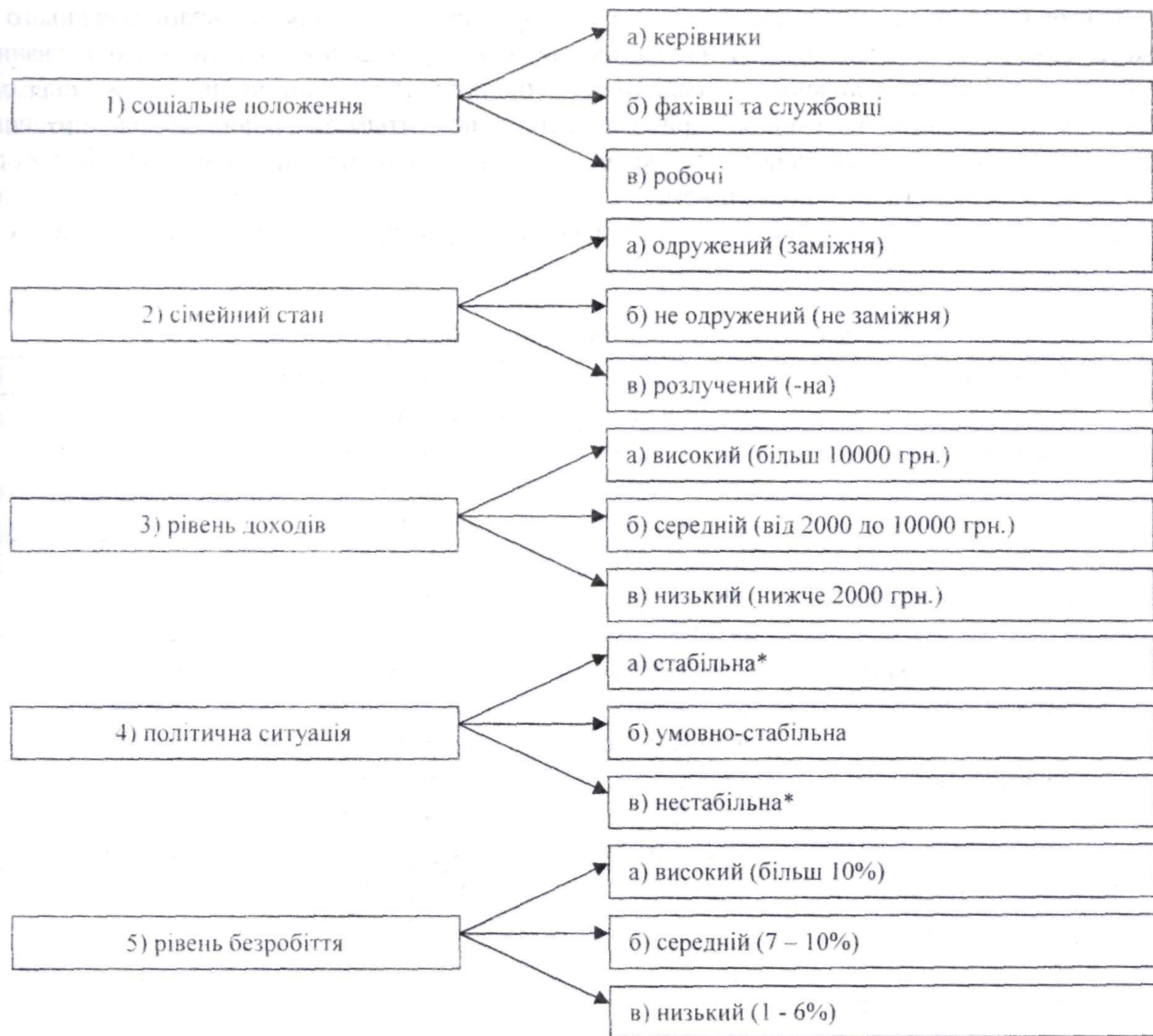
Таким чином, максимальне значення показника Рерр дорівнюватиме 243, а мінімальне - 1. Отже, рівень економічного розвитку регіону можна оцінити таким чином:

- 1) високий Рерр - 109-243 балів;
- 2) середній Рерр - 72-108 балів;
- 3) низький Рерр - 1-71 балів.

Надалі можливе проведення факторного аналізу показника Рерр (найбільш простий варіант - метод ланцюгових підстановок), так як при його проведенні стає можливою оцінка ступеня впливу вибраних факторів та їхнього впливу на економічний розвиток регіону. Отримані дані слід використовувати з метою коригування соціальної політики в регіоні, результати дії якої безпосередньо впливають на економічний стан регіону, а також є невід'ємною частиною загального політичного курсу країни.

Більш докладно зупинимося на оцінці такого фактора, як «політична ситуація». Тут слід зазначити, що при низькій культурі та рівні розвитку населення, політична ситуація завжди буде нестабільна. Чим вище національна свідомість, тим більше у країни шансів знайти політичну стабільність. Отже, підвищення рівня економічного розвитку регіону за допомогою такого фактора як «політична ситуація» можливо тільки в тому випадку, якщо чинна влада буде створювати умови для підвищення культурного рівня населення. Однак проведення даних заходів можливо виключно в довгостроковій перспективі.

Крім того, слід зазначити, що якщо інші чотири фактори запропонованої системи бально-рейтингової оцінки рівня економічного розвитку регіону (соціальне становище, сімейний стан, рівень доходу та рівень безробіття) можна оцінити, використовуючи статистичні дані, то політичну ситуацію пропонується оцінювати за допомогою шістнадцяти факторів. Причому, на наш погляд, доцільно виділити перші сім факторів як основні, а чинники з 8 по 16 розглядати при необхідності. До факторів, що враховуються при оцінці політичної ситуації в країні (регіоні) віднесемо:

* - Без врахування впливу світової фінансової кризи

Рис. 2. Елементи моделі рейтингової оцінки впливу соціокультурних факторів на рівень економічного розвитку регіону

- 1) задоволеність владою в країні;
- 2) задоволеність економічною ситуацією в країні;
- 3) рівень національної самосвідомості;
- 4) задоволеність життям в цілому;
- 5) ставлення до країн ближнього і далекого зарубіжжя;
- 6) кількість партій у країні;
- 7) релігія;
- 8) кількість внутрішніх і зовнішніх конфліктів;
- 9) жертви організованих злочинів;
- 10) число біженців;
- 11) частота бунтів;
- 12) тероризм;
- 13) порушення прав людини;
- 14) кількість ув'язнених;
- 15) кількість вбивств;
- 16) наявність зброї у населення.

Фактори «задоволеності» (1, 2, 4), а також фактор «ставлення до країн ближнього і далекого зарубіжжя» можна оцінити виключно методом проведення соціального опитування населення. Рівень національної самосвідомості пропонується оцінювати також шляхом проведення опитування населення, причому необхідно отримати відповідь на питання: «ідентифікуєте Ви себе зі спільністю тієї країни, де Ви народилися (проживаєте)?». Кількість партій в країні є статистичним показником.

Далі наведемо методику оцінки показників, що характеризують політичну ситуацію в регіоні (табл. 2).

Таблиця 2

Методика оцінки політичної ситуації в країні

Фактори	Тип політичної ситуації в країні (регіоні)		
	стабільна	умовно-стабільна	нестабільна
1) задоволеність владою в країні	більше 75% опитуваних задоволені	50-75% опитуваних задоволені	менше 50% опитуваних задоволені
2) задоволеність економічною ситуацією в країні	більше 75% опитуваних задоволені	50-75% опитуваних задоволені	менше 50% опитуваних задоволені
3) рівень національної самосвідомості	більше 80% опитуваних ідентифікують	60-80% опитуваних ідентифікують	менше 60% опитуваних ідентифікують
4) задоволеність життям в цілому	більше 75% опитуваних задоволені	50-75% опитуваних задоволені	менше 50% опитуваних задоволені
5) ставлення до країн ближнього і далекого зарубіжжя	дружнє	нейтралітет, дружнє, виборче	вороже
6) кількість партій у країні	1-2	3	більш 3
7) релігія *	група 1 (переважає) група 2	група 2 (переважає) група 1	група 3

* - Група релігій будуть описані нижче при розгляді фактора «релігія».

Досить складним фактором з точки зору розуміння та обчислення в системі бально-рейтингової оцінки рівня економічного розвитку регіону є релігія. Даний фактор пропонується аналізувати (оцінювати) за наступними напрямками:

- 1) ступінь агресивності релігії (має найбільший вплив на політичну ситуацію в країні);
- 2) кількість (у відсотковому співвідношенні до загальної чисельності) віруючих в країні;
- 3) кількість релігій, які сповідуються на території країни.

Таблиця 3

Вибірка релігій по групах

Група	Релігія
Група 2	християнство
Група 3	іслам
Група 1	Індуїзм
	китайська традиційна релігія (конфуціанство, даосизм и китайський буддизм)
	буддизм

Припустимо, що на політичну ситуацію в країні (регіоні) будуть впливати релігії, що мають найбільше число послідовників. Проведемо опис групи (табл. 3). Атеїстів з даної групи виключаємо, оскільки вище було обумовлено, що в оцінці фактора «релігія» буде враховуватися кількість віруючих.

Пропонуємо наступну класифікацію фактора «релігія» за напрямом «ступінь агресивності релігії» (табл. 4).

Таблиця 4

Класифікація фактора «релігія» за напрямом «ступінь агресивності релігії»

Релігії	Тип політичної ситуації в країні (регіоні)		
	стабільна	умовно-стабільна	нестабільна
Група 1:			
індуїзм			
буддизм	X	-	-
китайська традиційна релігія			
Група 2			
християнство	-	X	-
Група 3			
іслам	-	-	X

За другим напрямом (кількість віруючих) пропонується наступна класифікація (табл. 5).

Таблиця 5

Класифікація фактора «релігія» у напрямку «кількість віруючих»

Група	Тип політичної ситуації в країні (регіоні)		
	стабільна	умовно-стабільна	нестабільна
Група 1:			
більш 80%	X	-	-
50-80%	-	X	-
менш 50%	-	-	X
Група 2:			
більш 80%	X	X	-
50-80%	-	X	-
менш 50%	-	-	X
Група 3:			
більш 80%	-	-	X
50-80%	-	X	-
менш 50%	-	X	-

Створення додаткових робочих місць з метою зниження рівня безробіття в умовах світової фінансової кризи - завдання практично нездійсненне. В даний час, на наш погляд, доцільно застосовувати такі заходи для боротьби з безробіттям у регіонах:

- 1) підвищити рівень мобільності населення;
- 2) сформувати систему зайнятості, враховуючи індивідуальні особливості особистості (наприклад, надати можливість роботи в різний час доби).

Висновки. Застосування запропонованої методики дозволяє оцінювати не тільки існуючий рівень економічного розвитку регіону, а й прогнозувати значення даного показника в майбутньому, а також дослідити регіони однієї країни (наприклад, України) на так звану «депресивність економічного розвитку в результаті дії соціокультурних чинників»

з метою розробки заходів щодо поліпшення і зміцнення рівня економічного розвитку країни в цілому.

Список використаних джерел:

1. Про запровадження проведення оцінки результатів діяльності Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій [Електронний ресурс]: постанова Кабінету Міністрів України від 09.07.2011 р. № 650. – Режим доступу http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ed_2011_06_09/KP110650.html.
2. Бондаренко, А.В., Вакуленко, Н.В. Региональное развитие экономики и факторы влияния [Электронный ресурс] / А.В. Бондаренко, Н.В. Вакуленко – Режим доступа http://www.rusnauka.com/9_DN_2010/Economics/60967.doc.htm.
3. Психология и культура [Текст] / под ред. Д. Мацумото. – СПб: Питер. 2003. – 718 с.

УДК 911.3 : 614.2 (4/9)

Вахович І.М., д.е.н., професор,

Малимон В.В.

Луцький національний технічний університет

МЕДИЧНИЙ ТУРИЗМ ЯК СКЛАДОВА РЕГІОНАЛЬНОГО РИНКУ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ

У статті розглядаються питання формування регіонального ринку медичних послуг, обґрунтовано суть медичного туризму, визначено його місце серед інших видів туризму.

Ключові слова: медичний туризм, регіон, види туризму, оздоровчий туризм.

I. Vakhovych, V. Malimon

MEDICAL TOURISM IN THE SYSTEM OF REGIONAL MARKET OF TOURIST SERVICES

In the article is examined question of forming of regional market of medical services, essence of medical tourism is reasonable, his location is determined among other types of tourism.

Keywords: medical tourism, region, types of tourism, health tourism.

Вахович І.М., Малимон В.В.

МЕДИЦИНСКИЙ ТУРИЗМ КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ РЕГИОНАЛЬНОГО РЫНКА ТУРИСТИЧЕСКИХ УСЛУГ

В статье рассматриваются вопросы формирования регионального рынка медицинских услуг, обоснована суть медицинского туризма, определено его место среди других видов туризма.

Ключевые слова: медицинский туризм, регион, виды туризма, оздоровительный туризм.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Економіка більшості країн світу характеризується розвитком сфери соціальних послуг, у якій важливе місце належить туризму. У сучасному глобальному просторі доходи від нього перевищили надходження від експорту товарів та за 50 років зросли у 300 разів - з 2 млрд. дол. США у 1950 році до 600 млрд. дол. США у 2000 році [1, с.17-21]. Дослідження Всесвітньої туристичної організації (ВТО) дають можливість стверджувати, що тенденції росту туристичної індустрії будуть зберігатися і надалі. У період з 2000 до 2020 року прогнозується збільшення туристичних прибутків на 200% [2].

За дослідженнями Т.І.Ткаченко, нарощування обсягів виробництва та реалізації туристичного продукту в Україні, підвищення ролі туризму у формуванні макроекономічних показників узгоджується з національною стратегією економічного зростання, стабілізацією темпів приросту туристичного обороту на світовому ринку [3, с.5].

Ріст ринку туристичних послуг зумовлений з одного боку, зростанням їх попиту, з іншого - ростом пропозиції. До причин зростання попиту варто віднести: зростання мобільності населення планети; збільшення доходів та зменшення вільного часу сучасної людини; підвищення стандартів